

Gentryfikacja wsi - „Jak daleko od miasta?”¹

1. Wprowadzenie

Temat podjęty przez organizatorów „Konwersatorium Wiedzy Mieście” w 2012 r. okazał się nie tylko bardzo zachęcający do wygłoszenia poglądów i uwag o procesie gentryfikacji, ale także inspirujący dla wszystkich, którzy w jakikolwiek sposób w swych rozważaniach poruszali kwestie rozwoju, modernizacji, jako pojęć opisujących społeczną zmianę. Referaty zebrane z tego spotkania (Jakóbczyk-Gryszkiewicz 2013) stanowią świadectwo opisu interesujących procesów, które można traktować, być może, jako początek nowego etapu przekształceń społeczno-przestrzennych lub – szerzej – cywilizacyjnych.²

Problematyka ta zmusza jednak do pewnej refleksji historycznej, która dotyczy z jednej strony zmienności pojęć, robiących zawrotną karierę, a później tracących na znaczeniu, z drugiej zaś kwestii wartościowania zjawisk będących przedmiotem opisu badacza. Czy właśnie tak jest z pojęciem „gentryfikacja”, zaadaptowanym z literatury brytyjskiej, które od wielu lat jest używane przez badaczy anglosaskich, a od kilku lat intensywnie propagowane przez środowiska naukowe w Polsce zajmujące się głównie szeroko pojętymi problemami urbanizacji (urbanistyki)? Wydaje się, że aby przyjrzeć się lepiej temu pojęciu warto spróbować opisać je niejako z drugiego końca kontinuum osadniczego, czyli od strony osiedli wiejskich. Choć istnieją w tym zakresie (gentryfikacji wsi) różne studia i próby określenia specyfiki tego procesu³, to autor

¹ Artykuł jest przededykcyjną wersją zamieszczoną w serii wydawniczej „Konwersatorium Wiedzy o Mieście” (XXVI, 2013), Procesy gentryfikacji, cz. 2, Jakóbczyk-Gryszkiewicz J. (red.), Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 165-174.

² Niniejsze opracowanie stanowi część pracy badawczej związanej z realizacją projektu pt. „Przemiany społeczno-przestrzenne wsi w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym, nr NN 306140238 (NCN 2010-1013).

³ W tomie wieńczącym XXV „Konwersatorium Wiedzy o Mieście” pt. Procesy gentryfikacji w mieście wiejski kontekst tego procesu opisała np. J. Jakóbczyk-Gryszkiewicz (2013) i B. Gosik (2013).

pokusi się o własne przemyślenia, zmieniając zasadniczo perspektywę widzenia, tzn. odniesienia się tu do gentryfikacji wsi z perspektywy samej wsi, a nie z punktu widzenia miasta, które ukazwane jest często w roli kreatora wszelkich społecznych zmian (modernizacji).

Pytanie postawione w tytule opracowania – „jak daleko od miasta?”, nie dotyka w istocie kwestii odległości w przestrzeni, choć ta dla geografa będzie zawsze stanowiła istotny czynnik wyjaśnienia różnic w natężeniu występowania określonych procesów. „Jak daleko?” odnosi raczej do treści kulturowej gentryfikacji, której specyfika różnicuje się w zależności od określonego środowiska geograficznego gentryfikacji, a właściwie gentryfierów (czyli tych, którzy są nośnikami gentryfikacji), jako splotu uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych w określonym miejscu i czasie.

2. Gentryfikacja a urbanizacja wsi

Już na samym początku rozważań warto zastanowić się nad relacją dwóch pojęć, tj. gentryfikacji wsi i urbanizacji wsi. Historia wprowadzenia i zastosowania tego drugiego ma wiele punktów wspólnych ze współczesną próbą określenia zakresu gentryfikacji wsi. Urbanizacja wsi wpisywała się w przypadku Polski w powojenną ideologię przekształceń społecznych, w których kultura wiejska była przedstawiana jako nienowoczesna, a tym samym nieprzystająca do przemian prowadzących w kierunku budowy społeczeństwa miejsko-przemysłowego pod wpływem określonej ideologii i polityki rozwoju (komunizm).⁴

W naukowej interpretacji przemian osadniczych podkreślano, że urbanizacja jest społecznym procesem o kompleksowym charakterze polegającym na przekształcaniu społeczeństwa tradycyjnego (wiejskiego) w bardziej heterogeniczne społeczeństwo miejskie (np. Rykiel 1977, Maik 1992). W ramach koncepcji urbanizacji dokonywano prób interpretacji przemian stylu życia w warunkach modernizacji

⁴ Problem ten z perspektywy geograficznej był wielokrotnie przedmiotem rozważań autora (Wójcik 2009, 2012).

społecznej, w tym także rozwoju społeczeństwa masowego (por. Starosta 1995, Jałowiecki, Szczepański 2009).

Na tle olbrzymiego zainteresowania problematyką urbanizacji w naukach społecznych, w tym również w geografii (por. np. Maik 2012), interpretacja przemian społeczno-gospodarczych wsi budziła dość duże kontrowersje, choć taki sposób ich opisu był jednym z kluczowych w koncepcjach badań obszarów wiejskich. W dużej mierze oryginalną myślą w tym zakresie była w Polsce koncepcja semiurbanizacji (Golachowski 1966). Semiurbanizacją określano takie przemiany społeczno-gospodarcze i morfologiczne wsi, które niekoniecznie prowadzą do całkowitej urbanizacji w sensie włączenia terenów wiejskich w granice administracyjne miast lub ich przeobrażenia w rozwinięte miasto. Próbę określenia specyfiki urbanizacji wsi przedstawił również W. Rakowski (1975), który wydzielił dwa typy urbanizacji. Wprowadzono m.in. termin urbanizacji organicznej wsi, która miała polegać na inicjowaniu i realizowaniu przez ludność wiejską działań prowadzących do likwidacji zacofania cywilizacyjnego. Urbanizacja organiczna była obok urbanizacji zawodowej częścią szeroko rozumianej urbanizacji ekonomicznej – efektu oddziaływania głównie procesu industrializacji. Wątpliwości względem koncepcji urbanizacji wsi najpełniej przedstawiła A. Prochownik (1975), która rozróżniła urbanizację wsi i deruralizację. Deruralizację łączyła z tymi procesami i efektami przemian zachodzących na wsi, które były związane z urbanizacją w ścisłym znaczeniu, oraz z wynikającymi z innych uwarunkowań, np. modernizacji rolnictwa. Deruralizacja odnosiła się do zespołu zjawisk, które są przejawem zaniku tradycyjnej wsi.

Współcześnie, kiedy rozważania o wsi tradycyjnej mają już charakter dysput historycznych, a „tradycja” stała się produktem na sprzedaż, pojęcie urbanizacji wsi straciło moc wyjaśniającą. Urbanizację wsi traktuje się obecnie w wąskim ujęciu i najczęściej rozumie się ją jako zespół procesów na obrzeżach miejsko-wiejskich prowadzących do przekształceń struktury przestrzennej osadnictwa (zagospodarowania przestrzennego), tj. wzrostu złożoności, komplikacji układów osiedleńczo-komunikacyjnych (por. Staszewska 2012). Część autorów proces

urbanizacji wyjaśnia w kontekście przesunięć potencjału ludnościowego i ekonomicznego w obrębie regionów miejskich (por. np. Jakóbczyk-Gryszkiewicz i in. 2010). Procesy wzrostu liczby ludności i pozarolniczej aktywności ekonomicznej na obszarach położonych w oddaleniu od dużych miast zaczęto określać mianem kontrurbanizacji, co miało podkreślać przede wszystkim ich jakościową odrębność wobec zjawisk charakterystycznych dla regionów miejskich (Grzeszczak 1996). W tym kontekście można się zastanawiać, czy również wiejską gentryfikację można interpretować z punktu widzenia różnych jakościowo procesów przemian wsi w strefach zewnętrznych regionów miejskich oraz regionalnych peryferii.

W państwach wysoko rozwiniętych, gdzie procesy urbanizacji (zwłaszcza społecznej i ekonomicznej) doprowadziły do zmniejszenia różnic w poziomie życia (pomiędzy miastami i obszarami wiejskimi), zaczęto poszukiwać nowych pojęć, które opisałyby współczesne linie podziałów społecznych, zwłaszcza w zakresie zachowań związanych z szeroko rozumianą kulturą konsumpcjonizmu i kształtowaniem się nowych tożsamości kulturowych (por. Rembowska np. 2007). O ile w przypadku społecznych przekształceń obszarów zurbanizowanych zjawiska gentryfikacji zostały stosunkowo dobrze rozpoznane i zinterpretowane, to w przypadku terenów wiejskich użycie tego pojęcia budzi kontrowersje, co powieliła dyskusję nad urbanizacją wsi prowadzoną w naszych warunkach w latach 70. XX w. W opracowanym przed kilku laty studium J. Grzeszczaka (2010) nt. rozwoju koncepcji badawczej gentryfikacji, część rozważań poświęcono osadnictwu wiejskiemu. Wnioski dotyczące wiejskiej gentryfikacji oparte są głównie na literaturze brytyjskiej. W pracach polskich procesy przemian wsi bardzo rzadko interpretuje się w tych kategoriach (Wójcik 2010, 2013).

J. Grzeszczak (2010, s. 17) wskazuje, że bardzo trudno jest ustalić (wprowadzić) uniwersalną i jednolitą definicję gentryfikacji. Autor ten powołując się na doświadczenia brytyjskie, wydziela dwie grupy definicji – po pierwsze odnoszące się do ujęcia ścisłego (restrykcyjnego), po drugie do ujęcia szerszego (inkluzywnego). W ujęciu ścisłym gentryfikacja definiowana jest jako działania (procesy) zmierzające do wyparcia mniej zamożnych klas społecznych (robotniczych) przez lepiej sytuowane

(głównie klasa średnia). Efektem tych procesów jest wymiana społeczna połączona z odnową substancji materialnej (rewitalizacja) na stosunkowo dużym obszarze (dzielnica). Gdyby przyjąć w polskich warunkach taką definicję gentryfikacji, gdzie procesy te mają przede wszystkim charakter punktowy (pojedyncze obiekty zabudowy wielorodzinnej, fragmenty ulic itp.), to zastosowanie takiego pojęcia byłoby mocno ograniczone. Częściej przyjmowane są definicje inkluzywne, które opisują gentryfikację w kontekście modernizacji różnych fragmentów miasta (również terenów podmiejskich), gdzie dochodzi do wzmocnienia grup społecznych o lepszym statusie materialnym.

Przytoczone wyżej problemy terminologiczne dotyczą obszarów miejskich (zurbanizowanych). Od wielu lat, niemal równoległe do badań miejskich, podejmowane są próby określenia istoty (zakresu) gentryfikacji wiejskiej (Philips 2005). Również i w tym przypadku zakres zjawisk opisywanych w kontekście gentryfikacji, lub jako jej przejaw, jest bardzo duża i obejmuje zarówno zjawisko napływu nowych grup społecznych (nie zawsze zamożniejszych, ale np. lepiej wykształconych i poszukujących alternatywnego środowiska życia), jak i odnowę (rewitalizację) infrastruktury. W przypadku terenów wiejskich istnieje równie wysoka heterogeniczność „uszlachetniania”. Warto jednak zauważyć, że brytyjskie doświadczenia mają odmienne podłoże historyczno-społeczne. Od kilku dziesięcioleci wsi brytyjskie mają niewielki udział ludności rolniczej. Często stosuje się tu termin wsi postprodukcyjnej jako tracącej funkcje rolne, a zyskującej głównie funkcje rezydencjalne i rekreacyjne (Philips 2005). Modernizacja architektoniczno-użytkowa obiektów (rewitalizacja wsi), zamiana ich funkcji produkcyjnej na inne (mieszaniowe, usługowe) jest efektem przemiany społecznej. W przypadku przemian wiejskiego otoczenia dużych miast zaczęto używać określenia „wieś metropolitalna” (Wójcik 2010), co miało podkreślać gwałtowność zachodzących zmian. Postproduktywizm wsi zaczął przejawiać się we wzroście jej rangi jako środowiska stałego lub czasowego zamieszkania, wypoczynku i rekreacji, a także pracy w sektorze pozarolniczym. Różnorodność ta zaczęła wytwarzać konflikty społeczne

i przestrzenne, a przede wszystkim rodzić pytania o kulturową tożsamość i podstawy identyfikacji mieszkańców wsi. W tym kontekście wieś postproduktywistyczna stwarza możliwość czerpania ze środowiska wsi pozytywnych doświadczeń, spełnienia pragnień o „moim miejscu”, które łączą się z symboliką wsi jako miejsca zharmonizowanego i bezpiecznego, na co wpływ ma również społeczny stereotyp wsi wynikający z wyidealizowanej wizji społeczno-gospodarczego rozwoju (perspektywa brytyjska). Wydaje się również, że brytyjskie czy francuskie wyobrażenie rural idyll są pewnym odraowaniem i odpowiedzią na trudne w ocenie szybkie różnicowanie się etniczne, rasowe i klasowe dużych miast europejskich. „Powrót do wsi” to nie tylko poszukiwanie miejsc rodzinnych, korzeni, jako wyraz tęsknoty za stabilizacją. „Powrót” to pewna idea społeczna, w której człowiek nie tylko „uszlachetnia” swą obecnością konkretne miejsca, ale sam odczuwa „uszlachetnienie” w kontakcie z wiejskim środowiskiem (naturą i lokalną społecznością). Idealizacja obrazu wsi i ucieczka w lokalność wyraża zatem tęsknotę za prostotą, czytelnością krajobrazu i środowiska społecznego wsi wobec złożoności procesów miejskich i homogenizacji niesionej przez globalizację i rozwój superstruktur, jak np. Unia Europejska (Wójcik 2009).

3. Gentryfikacja a procesy przemian społeczno-gospodarczych wsi polskiej

Dokonując próby podsumowania dotychczasowych rozważań warto pokusić o określenie przejawów wiejskiej gentryfikacji w kontekście przemian społeczno-gospodarczych polskiej wsi. Współczesna „wiejska gentryfikacja” w największym stopniu wynika z rosnącej różnorodności stylów życia mieszkańców wsi, a tym samym ma związek z kształtowaniem się nowej jakości społeczno-kulturowej wobec tradycyjnych struktur wiejskich ukształtowanych głównie w modelu rolno-produkcyjnym wraz jego z wszelkimi społecznymi okolicznościami.

Koncepcja wiejskiej gentryfikacji, czyli „uszlachetniania”, w naszych warunkach w oczywisty sposób dotyka kwestii historycznego rozkwitu i destrukcji kultury szlacheckiej w Polsce. Polska wieś w równym stopniu została ukształtowana przez

kulturę szlachecką i włościańską (chłopską). Zniszczenie przez totalitaryzmy, zwłaszcza komunistyczny, kultury szlacheckiej pozbawiło polską wiejskość cech, które przez stulecia nadawały jej oryginalnego charakteru, co było ewenementem na skalę europejską (por. Tazbir 1998). Wiejskość w szlacheckim wydaniu odznaczała się afirmacją stylu życia opartego na korzystaniu z walorów przyrody zarówno względem podstaw egzystencjalnych (ziemia, gospodarka rolna), jak i duchowych (np. kultury spędzaniu czasu wolnego). Próba zastosowania terminu „gentryfikacja” do polskiej wsi rodzi zatem pytania o jego związek z restytucją grupy społecznej oraz materialnych podstaw jej istnienia (zwłaszcza kontekstu dworu polskiego), a także niezliczonej liczby przejawów funkcjonowania takiej kultury (architektura, literatura, malarstwo itp.). Dosłowne traktowanie tego pojęcia w naszych warunkach kieruje zainteresowanie na tych spadkobierców, którzy odzyskują (często nabywają na nowo) dawne rodowe posiadłości i organizują w nowych warunkach wokół nich życie społeczne i gospodarcze wsi. Interesujące w tym kontekście jest nabywanie dawnych szlacheckich „gniazd” przez nowych inwestorów, zwłaszcza na ziemiach zachodnich, przyłączonych do Polski w 1945 r., którzy ratując zabytkowe obiekty, tworzą wokół siebie aurę „nowej” szlacheckości (wysoki status majątkowy bez szlacheckiego pochodzenia).

Zostawiając na uboczu dosłowne traktowanie terminu „gentryfikacja” w polskich warunkach warto zastanowić się, które z procesów społeczno-gospodarczych ostatnich lat można zinterpretować w kategoriach wzbogacania polskiej wsi w nowe formy zasobów (kapitału).⁵ Do najważniejszych można zaliczyć:

1. Procesy suburbanizacji – stanowią w dużym stopniu przedłużenie gentryfikacji miejskiej w przestrzeni o genetycznie odmiennych cechach, np. ekstensywnym użytkowaniu ziemi, dziedzictwie ruralistycznego rozwoju. Procesy te współtworzą obecnie nowy wymiar rozwoju stref podmiejskich dużych miast, których niezmienną cechą jest brak stabilności społeczno-gospodarczej, osadniczej oraz znaczne

⁵ Zainteresowani nowymi procesami przemian wiejskiej przestrzeni odnajdą informacje m.in. w czasopiśmie „Studia Obszarów Wiejskich” (Wyd. IGiPZ PAN) oraz „Wieś i Rolnictwo” (Wyd. IRWiR PAN).

dysproporcje funkcjonalne, społeczno-kulturowe itd. Gentryfikację w tych warunkach można traktować jako akt społecznej ekspansji nowych grup społecznych oraz wynikającą z niej przemoc symboliczną.⁶

2. Procesy modernizacji rolnictwa – warunkowane w ostatnich latach polityką wspólnotową (UE) i oddziaływaniem instrumentów związanych z finansowaniem przemian w rolnictwie (I filar Wspólnej Polityki Rolnej). Umiejętność korzystania ze środków oraz kształtowanie się grupy dużych, nowoczesnych gospodarstw rolnych, zdolnych do konkurencji z rolnictwem innych państw UE, kształtuje w dużym stopniu nową elitę wiejską. „Uszlachetnianie” wsi w tym zakresie polega na wyodrębnieniu się grupy społeczno-zawodowej o wyższych dochodach (zwłaszcza wobec rolników pracujących w mniejszych gospodarstwach) oraz tworzeniu się lobby, zrzeszeń chroniących interesy grupowe.

3. Procesy odnowy wsi – związane w największym stopniu z oddziaływaniem środków unijnych w ramach pomocy dla obszarów wiejskich (II filar Wspólnej Polityki Rolnej). Gentryfikacja wiejska w tym zakresie związana jest przede wszystkim z wyzwaniem potencjału działań kolektywnych (np. lokalne grupy działania) na rzecz ochrony krajobrazu, zachowań prospołecznościowych, a także rozwoju przedsiębiorczości. „Uszlachetnianie” wsi

w tym zakresie polega przede wszystkim na poprawie warunków życia na wsi, a duże znaczenie odkrywa w tym wzrost samoświadomości walorów środowiska zamieszkania.

4. Rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych – formy działań ludzkich w tym zakresie odnoszą się przede wszystkim do wzmocnienia wielofunkcyjności wsi. Głównym przejawem gentryfikacji wsi są jednak zjawiska wytwarzania alternatywnej przestrzeni życia, głównie o charakterze czasowego zamieszkiwania wsi („drugie domy”).

5. Procesy deglomeracji przemysłu – gentryfikacja wiejska w tym zakresie polega przede wszystkim na specyfice wynikającej ze społecznej treści funkcji produkcyjnych.

⁶ Sformułowanie „przemoc symboliczna” pochodzi z prac Pierre’a Bourdieu.

Związane jest to przede wszystkim z przenoszeniem się wykwalifikowanej kadry pracowniczej, również naukowej, na tereny wiejskie (peryferyjne) i tworzeniem nowych form zamieszkiwania wsi. Dotyczy to zwłaszcza dziedzin produkcji, których niezbędnym elementem jest czyste środowisko. Nie bez znaczenia są również dziedziny przemysłu korzystające z zasobów przyrody, ale w nowych formach (nowoczesnych) ich przetwarzania, tzn. nieuciążliwych dla otoczenia.

6. Procesy renaturalizacji środowiska – w społecznym sensie łączą się działaniami grup społecznych, których celem jest ochrona środowiska, przywracanie mu pierwotnych funkcji, a także wykorzystywaniu efektów renaturalizacji do realizacji stylów życia odnoszących się do związku człowieka z przyrodą jako źródła wewnętrznej harmonii (np. ruchy proekologiczne).

4. Gentryfikacja wiejska w Polsce – pomiędzy naturą i kulturą

Specyfika wiejskiej gentryfikacji (współczesnego „uszlachetniania” wsi) opiera się przede wszystkim na budowaniu nowych relacji pomiędzy naturą i kulturą. Postępujący spadek znaczenia funkcji nieprodukcyjnych polskiej wsi daje podstawę do przemyśleń dotyczących postrzegania przyrody jako źródła dóbr konsumpcyjnych. Zainteresowanie wsią i czerpanie z jej zasobów tworzy nowy styl życia wymykający się dotychczas znanym kryteriom i podziałom, zwłaszcza w kontekście koncepcji urbanizacji. Gentryfikację wsi w tym ujęciu należy w dużym stopniu utożsamiać z odnową, a może wręcz odrodzeniem wsi, w które włączają się różne grupy społeczne, a wspólnym mianownikiem wszelkich działań jest wiejska tożsamość – poczucie przynależności i świadomość bycia oraz dalszego rozwoju.

W takim ujęciu nowego znaczenia nabiera termin „siedlisko” wsi, którym opisujemy nie tylko formę osiedla, ale przede wszystkim są to sposoby zakorzeniania ludzi w tym środowisku. „Uszlachetnianie” polskiej wsi wiąże się z wydobywaniem z niej najlepszych walorów – tradycji, lokalnych historii, budzenia potencjału różnorodności regionalnej i lokalnej, ochrony pozostałości jej różnorodnego dziedzictwa kulturowego, które przez stulecia tworzyło podstawy kultury szlacheckiej

i włościańskiej. Wieś jest „siedliskiem” indywidualnego i zbiorowego życia, a jej współczesny rozwój w kontekście gentryfikacji nie może nie uwzględniać odtwarzania lub budowania lokalnych tożsamości. Swoiste „uszlachetnianie” wsi to również poczucie przynależności do miejsca, które ma „zupełny” charakter. Indywidualność tego zjawiska wynika z dążenia do równowagi osiąganego przez ludzi w wyniku tworzenia relacji z przyrodą i społeczeństwem. W idei wiejskości człowiek odnajduje korzyści z „zamieszkiwania”, możliwości kreacji własnej przestrzeni, którą, jak pisał Y.F. Tuan (1987), każdy ucztowicza na swój sposób tworząc z niej „miejsce”. Idea „zamieszkiwania” ma głęboki humanistyczny sens, a proces „uszlachetnienia” środowiska wsi w dużej mierze odnosi się, niezależnie od sposobu, w jaki jest realizowany, do budowania więzi z ziemią. Identyfikacja i interpretacja procesu wiejskiej gentryfikacji powinna opierać się na próbie zrozumienia stosunku ludzi do ich środowiska życia, wynikającym ze sposobów „zamieszkiwania”. Związki te materializują się w postaci określonych form krajobrazów kulturowych, a ich współczesna różnorodność jest właśnie wynikiem różnych społecznych potrzeb względem współczesnej wsi. Swoistym miernikiem gentryfikacji jest w dużym stopniu stopień spójności (zharmonizowania) i estetyzacji krajobrazu wsi. Kształt krajobrazu jest odzwierciedleniem poczucia wspólnej troski o przestrzeń (środowisko życia), niezależnie od pochodzenia społecznego i terytorialnego członków wspólnoty.

5. Wnioski końcowe

Dokonując podsumowania rozważań dotyczących wiejskiej gentryfikacji autor pragnie z całą mocą podkreślić różnice wynikające z odmienności środowiska geograficznego wsi (uwarunkowań przyrodniczych i kulturowych) oraz wpływu tradycji rozwoju pojęć i sposobów opisu (koncepcji, metodologii) problemów badawczych w naukach społecznych. W badaniach wiejskich niezwykle trudno jest współcześnie przewyciężyć paradygmat urbanizacji (metropolizacji). Skutkiem oddziaływania tego paradygmatu jest przenoszenie wzorców badawczych (również sposobów myślenia) nad miastami na studia naukowe wsi. Następuje w ten sposób dopasowywanie badań

wsi do koncepcji naukowych zakładających uniwersalizm wynikający z systemowej i ideologicznej przewagi środowisk miejskich.

W badaniach wiejskiej gentryfikacji powinno się poszukiwać jej oryginalnych wymiarów jako pochodnych specyfiki środowiskowej wsi, zwłaszcza w zakresie relacji przyrody i społeczeństwa (por. Macnaghten, Urry 2005). W tym zakresie studia nad „uszlachetnianiem” wsi mogą zawierać w sobie następujące problemy:

- wzmożona konsumpcja walorów przyrody oraz wynikająca z niej wyidealizowany sposób widzenia „wiejskości” (dążenie do poprawy jakości życia);
- tworzenie form „zamieszkiwania” w środowisku wsi jako procesu oddziaływania na przyrodę i jej przekształcanie;
- konflikty społeczne wynikające z różnych sposobów korzystania z przyrody (np. rolno-produkcyjnego i rezydencjalnego);
- praktyki przestrzenne gentryfierów w oparciu o cechy środowiska przyrodniczego wsi.

Problemy te stanowią w znacznej mierze o specyfice procesu wiejskiej gentryfikacji, ale nie wyczerpują wielu podejmowanych już problemów o charakterze społecznym, zwłaszcza badań nad przekształceniami przestrzeni rezydencjalnej.

Bibliografia:

Golachowski S., 1966, Urbanizacja wsi w województwie opolskim, [w:] Problemy ewolucji układów osadniczych na tle procesów urbanizacyjnych w Polsce, PWN, Warszawa, s. 45–66.

Gosik B., 2013, Gentryfierzy miejscy jako kreatorzy nowego produktu turystycznego, [w:] J. Jakóbczyk-Gryszkiewicz (red.), Procesy gentryfikacji w mieście. Część I, XXV „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź s. 221–232.

Grzeszczak J., 1996, Tendencje kontrurbanizacyjne w krajach Europy Zachodniej, „Prace Geograficzne”, 167, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa.

Grzeszczak J., 2010, Gentryfikacja osadnictwa, „Monografie”, 11, IGiPZ PAN, Warszawa.

Jakóbczyk-Gryszkiewicz J. (red.), 2013, Procesy gentryfikacji w mieście. Część I., XXV „Konwersatorium Wiedzy o Mieście”, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Jakóbczyk-Gryszkiewicz J., 2013, Rozważania o gentryfikacji w regionie miejskim, [w:] J. Jakóbczyk-Gryszkiewicz (red.), Procesy gentryfikacji w mieście. Część I, XXV Konwersatorium Wiedzy o Mieście, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź s. 17–18.

Jakóbczyk-Gryszkiewicz J., Marcińczak Sz., Siejkowska A., 2010, Dynamika i skutki procesów urbanizacji w regionach miejskich po 1990 roku na przykładzie regionu miejskiego Łodzi, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Jałowiecki B., Szczepański M.S., 2009, Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.

Macanghten P., Urry J., 2005, Alternatywne przyrody. Nowe myślenie o przyrodzie i społeczeństwie, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.

Maik W., 1992, Podstawy geografii miast, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń.

Maik W., 2012, Podstawy teoretyczno-metodologiczne studiów geograficzno-miejskich. Studium z metodologii geografii miast, Wyd. Uczelniane WSG w Bydgoszczy, Bydgoszcz.

Philips M., 2005, Differential Productions of Rural Gentrifications: Illustrations from North and South Norfolk, „Geoforum”, 36, s. 477–494.

Prochownik A., 1975, Urbanizacja wsi czy deruralizacja?, „Czasopismo Geograficzne”, 46 (4), s. 399–405.

Rakowski W., 1975, Procesy urbanizacji wsi. Na przykładzie województwa warszawskiego, „Studia Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN”, 50, Warszawa.

Rembowska K., 2007, Globalizacja, multikulturalizm i przemiany tożsamości, „Acta Universitatis Lodziensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica”, 8, s. 3–14.

Rykiel Z., 1977, Urbanizacja – ujęcie teoretyczne oraz aspekty procesu. Próba oceny, „Przegląd Geograficzny”, 49 (1), s. 27–42.

Starosta P., 1995, Poza metropolią. Wiejskie i małomiasteczkowe zbiorowości lokalne a wzory porządku makrosocjalnego, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Staszewska S., 2012, Przekształcenia urbanistyczne osiedli wiejskich strefy podmiejskiej dużego miasta, „Barometr Regionalny. Analizy i Prognozy”, 4, s. 53–68.

Tazbir J., 1998, Kultura szlachecka w Polsce, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.

Tuan Y.F., 1977 [wyd. pol. 1987], Space and Place. The Perspective of Experience, University of Minnesota Press, Minneapolis.

Wójcik M., 2009, Społeczna geografia wsi, „Czasopismo Geograficzne”, 80 (1–2), s. 42–62.

Wójcik M., 2010, Wieś metropolitalna – podstawowe pojęcia i koncepcje badawcze, [w:] S. Liszewski (red.), Obszary metropolitalne we współczesnym środowisku geograficznym, PTG Oddział Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych UŁ, Łódź, s. 229–238.

Wójcik M., 2012, Geografia wsi. Studium zmiany podstaw teoretyczno-metodologicznych, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Wójcik M., 2013, Territorial identity of countryside residents in the suburban areas of Łódź, Poland, „Quaestiones Geographicae”, 32 (2), s. 69–79.